

HISTORIA BADAŃ NAD *RUBUS GLIVICENSIS* (SPRIB. EX SUDRE) SPRIB. NA GÓRNYM ŚLĄSKU

History of studies on *Rubus glivicensis* (Sprib. ex Sudre) Sprib. in the Upper Silesia

Waldemar SZENDERA, Wiesław WŁOCH

Ogród Botaniczny – Centrum Zachowania Różnorodności Biologicznej PAN,
Pracownia Zachowania Bioróżnorodności Górnego Śląska, ul. Żorska 2, 47-400 Racibórz

STRESZCZENIE

Jako obszar badań przyjęto teren Górnego Śląska z przyległościami w odniesieniu do granic regionu zaproponowanych przez Pracownię Dziedzictwa Kultury Górnego Śląska. Obszar ten obejmuje 22 mezoregiony środkowego południa Polski w historycznych granicach Górnego Śląska. Badany obszar podzielono na 497 kwadratów o boku 5 x 5 km w oparciu o założenia metodyczne programu ATPOL. W czasie prawie 10 lat badań potwierdzono występowanie *R. glivicensis* (Sprib. ex Sudre) Sprib. na 253 stanowiskach w granicach badań. Alegaty zielnikowe *Rubus glivicensis* (Sprib. ex Sudre) Sprib. do niniejszej pracy były zbierane w latach 1989–2000.

Locus classicus: Gliwice las Dąbrowa – odzyskany i opisany przez Spribillego w 1909 roku. Potwierdzony w 2000 roku przez Rostańskiego i Szendere.

WSTĘP

Latem 1909 roku do Gliwic, wówczas *Gleiwitz*, przybył koleją z Wrocławia sławny już wtedy botanik Franciszek Józef Spribille na zaproszenie Teodora Schubego znanego piewcy kultury i przyrody Śląska (*Jahresbericht der Schlesischen Gesellschaft für vaterlandische Cultur*). Spribille skromny nauczyciel gimnazjalny z Inowrocławia zastąpił jako wybitny znawca flory: Prus Wschodnich, Pomorza, Poznanszczyzny (Wielkopolska), Śląska, Saksonii, Brandenburgii, Pomorza Przedniego. Jemu zawdzięczamy opisy wielu gatunków roślin naczyniowych, a przede wszystkim jeżyn. Zachowały

się alegaty zielnikowe tego autora. Zostały one złożone w Zielnikach: Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Berlińskiego, Uniwersytetu Filipa w Marburgu, Uniwersytetu w Osnabrueck, a dublety złożono w Instytucie Dendrologii PAN w Kórniku.

Spribille wędrując po przedmieściach największego ówczesnie miasta na Górnym Śląsku zauważył jeżynę o kwiatach bardziej fioletowych niż obserwowane wcześniej kwiaty innych jeżyn. Początkowo cechę tę potraktował jako anomalię wynikającą ze specyficznych warunków bytowania roślin w tej części prowincji – silnych zanieczyszczeń przemysłowych. Odszukaną jeżynę oznaczył jako jeżynę śląską opisaną już wcześniej przez Sudre'a (*Rubus silesiacus* ssp. *amygdalantus*).

Nieco później już po przybyciu do Inowrocławia podczas porządkowania materiałów Spribille dopatruje się w zebranym materiale cech wskazujących na odmianę jeżyny śląskiej i dodaje jej epitet: gliwicka. Pełna nazwa zapisana w metryce brzmi wówczas *R. silesiacus* ssp. *amygdalantus* var. *glivicensis*. Jako **locus classicus** autor podaje dość skąpą informację – „Dombrowa Wald n. Gleiwitz”. Nazwa *Rubus glivicensis* pojawia się w opisach jeżyn ze Śląska zamieszczonych w *Jahresbericht der Schlesischen Gesellschaft für vaterlandische Cultur* 87: s. 58 (Spribille 1910) jako *nomen novum* dla *R. silesiacus* ssp. *amygdalantus* var. *glivicensis* Sprib. ex Sudre. Jednak dopiero współczesna rewizja materiałów zielnikowych przeprowadzona w latach 1990–1995 przez Zielińskiego odkryła dla nauki jeżynę gliwicką. Zieliński potwierdził poprawność diagnozy

Spribillego oraz ustalił nazwę jako *Rubus glivicensis* (Sprib. ex Sudre) Sprib.

Od tego czasu rozpoczęła się praca nad wyznaczeniem areалу jej występowania. Niniejsza publikacja opisuje rozmieszczenie stanowisk tej śląskiej jeżyny na Górnym Śląsku.

OBSZAR BADAŃ

Jako obszar badań przyjęto teren Górnego Śląska z przyległościami w odniesieniu do granic regionu zaproponowanych przez Pracownię Dziedzictwa Kultury Górnego Śląska. Obszar ten obejmuje 22 mezoregiony środkowego południa Polski w historycznych granicach Górnego Śląska.

Granicami badanego terenu są: od zachodu; rzeki Osobłoga i Odra do Opola (bez miasta Opole), od wschodu Kuesta Jurajska na wysokości Przełomu Górnej Warty, rzeki Biała Przemsza i Przemsza z włączonym miastem Jaworzno, rzeka Soła do Żywca, rzeka Koszarawa do Korbielowa i dalej do granicy państwa, od południa granica państwa, od północy wyznaczona sztucznie granica od Jezior Turawskich przez Lubliniec do Myszkowa.

Powierzchnia badanego obszaru wynosi około 12,8 tys. km². Duże zróżnicowanie krajobrazowe terenu (liczne wypiętrzenia wapienne, potoki, jary i wzgórza), jak i gospodarcze (silnie uprzemysłowiony wschód i rolniczy południowy zachód) oraz znaczna lesistość sięgająca średnio 30% powierzchni, stanowią o dużej atrakcyjności Górnego Śląska jako obiektu badań przyrodniczych.

METODYKA

Materiały do niniejszej pracy były zbierane w latach 1989–2000. Badany obszar podzielono na 497 kwadratów o boku 5 x 5 km w oparciu o założenia metodyczne programu ATPOL.

Stosowano podkłady mapowe w skali 1:25000. W końcowej fazie badań dla precyzyjnego odnotowywania lokalizacji stanowisk używano lokalizera Magellan 500 GSM – urządzenia elektronicznego pozwalającego dokładnie lokalizować punkty zbiorów w terenie.

Oznaczanie materiału prowadzono na podstawie opracowań: Kuleszy (1930), Dostala (1989) i Webera (1995). Zebrany materiał zielnikowy konsultowano u Zielińskiego z Instytutu Dendrologii PAN w Kórniku i H. E. Webera z Uniwersytetu Osnabrück (Niemcy).

Na podstawie opisów i okazów zielnikowych SPRIBILLEGO dotarto do loci classici *R. glivicensis* (las Dąbrowa k. Gliwic).

Wyniki opracowano w oparciu o program komputerowej bazy danych ATPOL. Dla potrzeb badań nad batoflorą Śląska opracowano w Instytucie Botaniki UJ program satelitarny ATPOL SILESIA (Zajac, Gajda 1995).

Wyniki przedstawiono na kartogramach w skali 1:800 000 będących odwzorowaniem wydruków raportów bazy ATPOL SILESIA. Czerwona siatka kwadratów odpowiada siatce 5 x 5 km ATPOL. Czarne linie oznaczają kolejne równoleżniki i południki. W dole kartogramu umieszczono podziałkę hipsometryczną, mapkę orientacyjną Polski i nazwę gatunku (Ryc. 1).

Podano wykazy stanowisk gatunku zgodnie z możliwościami technicznymi programu bazy danych ATPOL 1995.

SYSTEMATYKA

Podrodzaj *Rubus* Sp. Plant. 1753

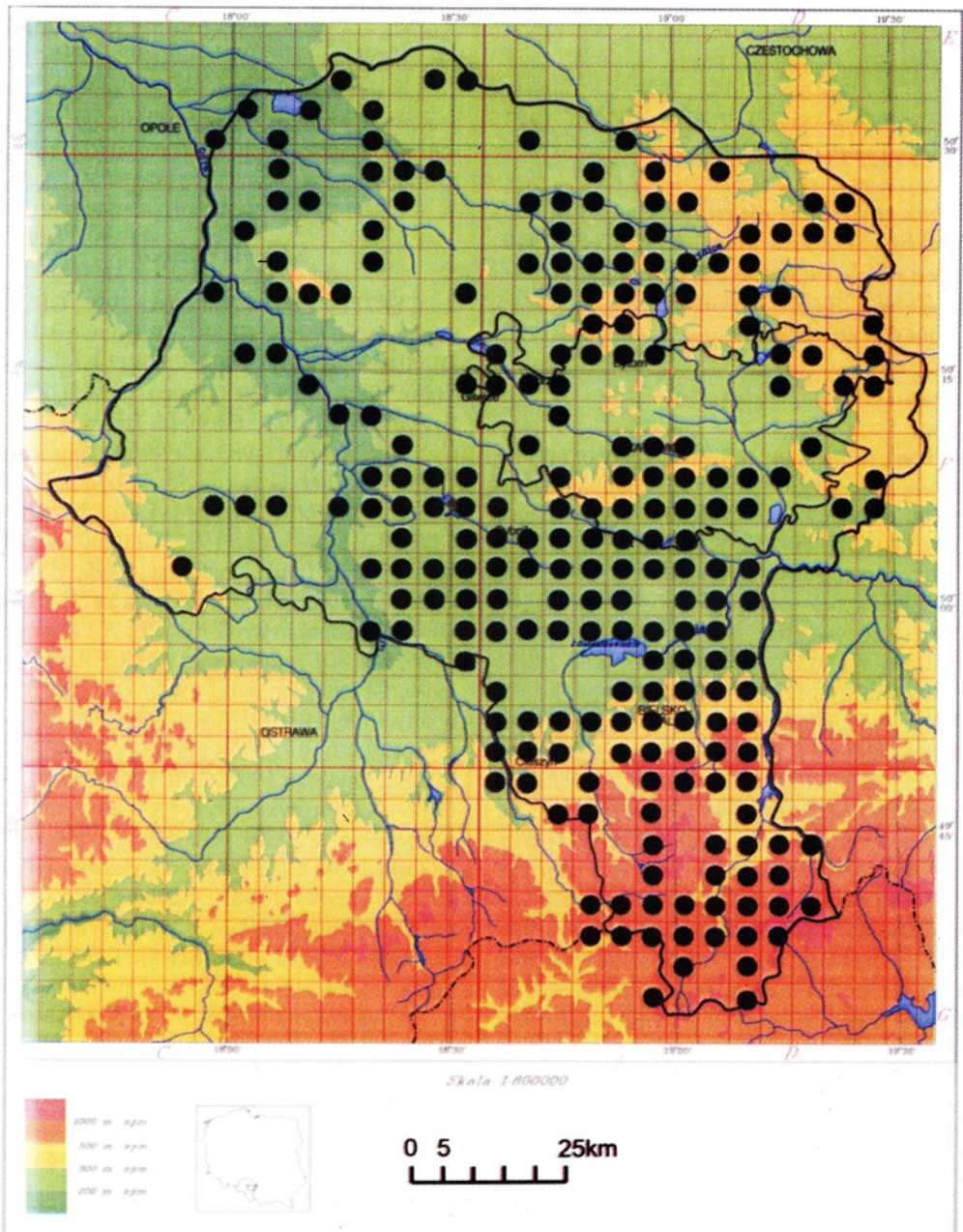
(syn.: *Eubetus* FOCKE, Syn. Rub. Germ. 96, 1877.)

- lektotypem jest *R. fruticosus* L. (s. l.) nom. cons. = *R. plicatus* Weihe & Nees jeżyna pofałdowana; krzewy bardziej lub słabiej uzbrojone w kolce, o owocach w wielu odzieniach czerni. Obejmuje nieliczne gatunki rozmnażające się płciowo, dobre gatunki agamiczne jak i trwałe mieszańce o ustabilizowanych cechach i wyznaczonym obszarze występowania.

sekcja. *Rubus*

(syn.: *Eubatus* FOCKE, Abh. Naturwiss. Ver. Bremen 4: 148, 1874.; *Stelechobatus* WALLROTH, Sched. Crit. 1: 216, 1822.; *Moriferi* FOCKE Abh. Naturwiss. Ver. Bremen 3: 179, 1874.; *Eufruticosi* H. E. WEBER Gatt. *Rubus* Nordwestl. Eur. 49. 1973.)

- lektotyp *R. plicatus* Weihe & Nees

Ryc. 1. Mapa rozmieszczenia *Rubus glivicensis* na Górnym Śląsku w granicach badań batologicznych 1989–2000.

Fig. 1. The map of distribution of *Rubus glivicensis* in the Upper Silesia, within the area of batological investigation lead during 1989–2000

podsekcja. *Hiemales* E. H. L. KRAUSE in Prahl, Krit. Fl. Prov. Schleswig - Holst. 2: 57, 1890.
– typ : *R. conothyrso* FOCKE

seria. *Micantes* SUDRE, Rub. Europ. 284, 1913.
– lektotyp *R. micans* GODR.,

Rubus gliviciensis (Sprib. ex Sudre) Sprib.,
Jahr. Ber. Schl. Ges. Vaterl. Cult. 87: 58, 1910.
(pro parte *R. silesiacus* ssp. *amygdalantus* var.
gliviciensis Sprib. ex Sudre)
– jeżyca gliwicka

OPIS

Pęd: Wzniesiony, wyprostowany lub wysoko łukowato wygięty, kanciasty, słabo owłosiony lub łysiejący; ogruczenie słabe, siedzące gruczołki lub ich brak. Kolce do 10 mm dł. o czerwonych nasadach, smukłe, wyprostowane lub lekko prosto odgięte do tyłu, w ilości 10–15 na międzywęźle.

Liście: Dłoniastopodzielone, górą skapo owłosione, żywozielone; dołem skapo, krótko owłosione, bladzielone. Listek szczytowy odwrotnie jajowaty, krótkoogonkowy o nasadzie sercowatej lub lekko zaokrąglonej, zwężający się w regularny kończyk. Dolna para listków krótkoogonkowa. Ząbkowanie brzegów blaszki głębokie, okresowo regularne. (Ryc. 2 i 4).

Kwiatostan: Piramidokształtny lub cylindryczny, gęsty, wzniesiony. Oś filcowato owłosiona, skapo ogruczolona, uzbrojona w nieco mniejsze, podobne do pędowych kolce. Szykułki kwiatowe filcowato owłosione, skapo ogruczolone; uzbrojone w nieco mniejsze kolce podobne do pędowych. Działki kielicha szarozielone, owłosione, słabo ogruczolone; po przekwitnięciu odgięte do tyłu. Płatki białoróżowe do fioletoworóżowych. Pręciki różowawe, nieznacznie dłuższe od zielonych słupków (Ryc. 3 i 5).

Występowanie: Europa Środkowa – Polska południowa – Górny Śląsk, Małopolska, północne Czechy, północna Słowacja.

Biotypy: Występuje w lasach, przy leśnych drogach, w zaroślach, wymaga gleb średnio zasobnych, nie zawierających wapnia, rośnie na stanowiskach przewiewnych.

Etymologia: Gliwice miasto na Górnym Śląsku. Nazwa pochodzi od łacińskiej formy nazwy miasta.

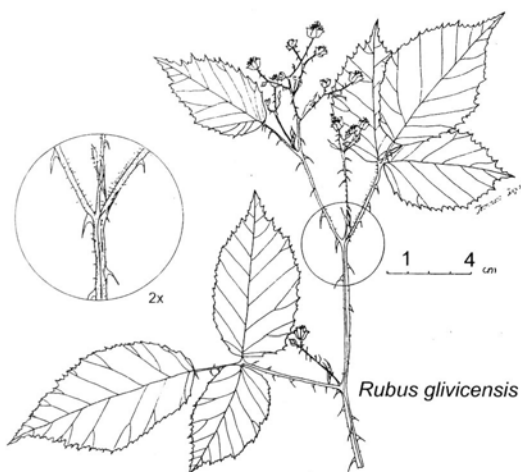
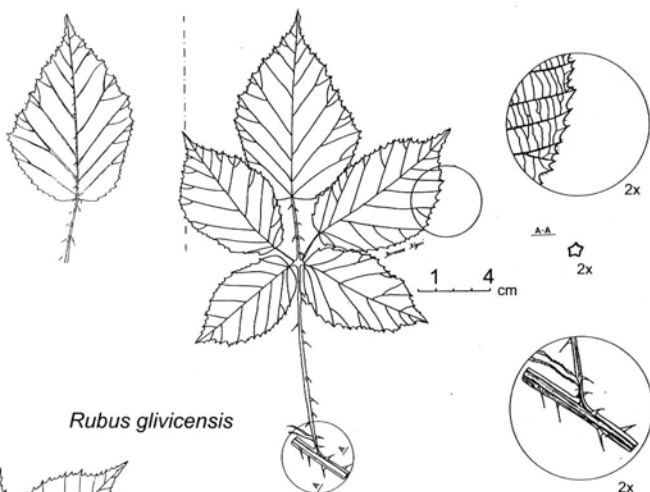
Locus classicus: Gliwice las Dąbrowa – odzyskany i opisany przez Spribille'go w 1909 roku. Potwierdzony w 2000 roku (Rostański i Szendera).

STANOWISKA

CE8711 Zakrzew Turawski 1995, CE8811 Szemrowice 1995, CE8910 Rzędowice 1995, DE9010 Pawonków 1994, CE9911 Łągiwniki Małe 1994, DE9000 Glinica 1994, CE9811 Brzniczka 1993, CE9910 Bzinica 1989, CE9801 Myślina 1989, CE9900 Dobrodzień 1989, CE9901 Gwoździany 1989, DE9001 Kochcice 1995, DE9011 Lubliniec 1993, CF0801 Kolonowskie 1995, CF0900 Zawadzkie 1995, CF0901 Kośmidry 1995, CF0910 Żędowice 1995, DF0001 Dziewicza Góra 1996, DF0010 Krupski Młyn 1993, CF1701 Rozmierz 1996, CF1801 Jemielnica 1996, CF1900 Barut 1996, CF1901 Napłatki 1996, DF1000 Borowiany 1996, DF1001 Kot 1996, CF1710 Kalinów 1995, CF1711 Rożniątów 1995, CF1810 Strzelce Opolskie 1995, CF1811 Centawa 1995, CF1910 Dąbrówka 1995, CF2700 Góra Św. Anny 1996, CF2701 Olszowa 1996, CF2801 Kotulin 1994, CF2900 Ligota Toszecka 1994, CF2901 Toszek 1996, DF2000 Sieroty 1996, DF2001 Jesiona 1996, CF2611 Wielmorzowice 1996, CF2711 Zalesie Śląskie 1996, CF2810 Stary Ujazd 1994, CF2811 Chełmno 1994, CF2911 Paczyna 1988, DF2010 Pyskowice 1996, DF2011 Lubek 1996, CF3401 Głogówek 1994, CF3601 Koźle 1988, CF3700 Kłodnica 1993, CF3701 Miejsce Kłodnickie 1993, CF3800 Sławieje 1993, CF3801 Rudziniec 1993, CF3900 Pławniowice 1993, CF3901 Tarciszów 1993, DF3000 Łabędy 1996, CF3710 Stare Koźle 1994, CF3711 Dąbrowa k./Koźła 1994, CF3810 Stara Kuźnia 1990, CF3811 Łącza 1994, CF3910 Rachowice 1994, CF3911 Brzezinka k. Gliwic 1996, DF3010 Stare Gliwice 1996, DF3011 Kuźnica k. Gliwic 1996, CF4601 Długomiłowice 1993, CF4701 Bierawa 1996, CF4800 Ortowice 1996, CF4801 Gószczyce 1996, CF4900 Sierakowice 1996, CF4901

Ryc. 2. *Rubus glivicensis*: dolna strona listka; pokrój liścia; brzeg blaszki liściowej; kształt przylistków i przekrój podłużny przez pęd.

Fig. 2. *Rubus glivicensis*: lower side of the leaflet; leaf shape character; the edge of a leaf blade, shape of stipules and longitudinal section of the stem.

Ryc. 3. *Rubus glivicensis*: kwiatostan

Fig. 3. *Rubus glivicensis*: inflorescence

ra Wieś 1995, CF6800 Pstrązna 1995, CF6801 Gaszowice 1993, CF6901 Rybnik 1995, CF6511 Dzierżyszlaw 1993, CF6811 Pszów 1993, CF6910 Rydułtowy 1992, CF6911 Jan-kowice Rybnickie 1992, DF6010 Rybnik Bo-guszowice 1992, DF6011 Żory 1990, CF7800 Rogowice 1995, CF7801 Kokoszyce 1988, CF7900 Wodzisław Śląski 1988, CF7901 Mar-kłowice 1988, DF7000 Świerklany 1992, DF7001 Krzyżowice 1995, CF7811 Belsznica 1996, DF8000 Ruptawa 1990, DF8010 Zebrzy-dowice 1990, DF8011 Pruchna 1990, DF9000 Kończyce Wielkie 1990, DF9001 Skoczów Dębowiec 1990, DF9010 Cieszyn Markowice 1990, DF9011 Zamarski 1990, DG0001 Cie-szyn 1990, DF1011 Wojska 1996, CF0811 Ła-ziska 1996, DE9201 Korzonek 1994, DE9300 Jamk 1994, DE9111 Ciuszowa 1994, DE9210 Boronów 1991, DE9211 Szklana Góra 1991, DF0100 Rusinowice 1991, DF0101 Koszęcin 1991, DF0201 Kamienica Śląska 1991, DF0300 Kamińskie Młyny 1994, DF0401 Kacze Błoto 1994, DF0110 Kuźnica 1994, DF0111 Brusiek 1994, DF0210 Drutarnia 1994, DF0211 Piasek k./Kalet 1994, DF0310 Woźniki 1994, DF0311 Gniazdów 1994, DF0410 Koziegłowy 1994, DF0411 Gliniana Góra 1994, DF1100 Tworóg 1988, DF1201 Zielona k. Kalet 1994, DF1301 Cynków 1994, DF1400 Winowno 1995, DF1401 Huta Stara 1995, DF1110 Brynek 1988, DF1111 Pniowiec 1994, DF1311 Zendek 1995,

Sośnicowice 1994, DF4000 Ostropa 1994, CF4810 Dziergowice 1991, CF4811 Ruda Ko-zielska 1990, CF4910 Bargłówka 1990, CF4911 Wielopole 1990, DF4010 Nieborowice 1990, DF4011 Gierałtów 1988, CF5600 Maciowa-krze 1994, CF5700 Błażejowice 1994, CF5701 Turze 1996, CF5800 Kuźnia Raciborska 1990, CF5900 Rudy 1990, CF5901 Stanice 1990, DF5000 Wilcza 1995, DF5001 Dębieńsko Szy-dłowice 1995, CF5610 Raków 1995, CF5611 Gamów 1995, CF5710 Rudnik 1995, CF5711 Łęczczok 1988, CF5811 Górki Śląskie 1995, CF5910 Rybnik Stodoły 1995, CF5911 Rybnik Wielopole 1995, DF5010 Rybnik Kamień 1995, CF6401 Dzbańce 1994, CF6700 Racibórz Sta-

Ryc. 4. *Rubus glivicensis*: pokrój pędu i liście
Fig. 4. *Rubus glivicensis*: stem and leaf shape character

Ryc. 5. *Rubus glivicensis*: charakterystyczne fioletowe zabarwienie kwiatów
Fig. 5. *Rubus glivicensis*: characteristic, violet colouration of flowers.

DF2100 Miedary 1995, DF2101 Strzybnica 1995, DF2200 Tarnowskie Góry 1988, DF2201 Świerklaniec 1988, DF2301 Pyrzowice 1995, DF2400 Boguchwałowice 1995, DF2401 Siewierz 1995, DF2110 Zbrosławice 1994, DF2111 Stolarzowice 1992, DF2210 Radzionków, 1992 DF2410 Przeczyce 1994, DF2411 Ujejsce 1992, DF2510 Chruszczobród 1990, DF2511 Łazy 1992, DF3100 Wieszawa 1990, DF3101 Rokitnica 1995, DF3200 Miechowice 1995, DF3401 Ząbkowice 1993, DF3500 Zagrabie 1990, DF3110 Maciejów 1995, DF3511 Sławkow 1990, DF3610 Ujków 1990, DF4100 Gliwice Sośnica 1996, DF4201 Chorzów I 1996,

DF4501 Bukowno Wieś 1995, DF4110 Paniówki 1994, DF4111 Borowa Wieś 1994, DF4510 Szczakowa 1996, DF4511 Ciężkowice 1996, DF4610 Czyżówka Podlesie 1995, DF4611 Ostreżnica 1996, DF5100 Ornontowice 1990, DF5300 Katowice Murcki 1996, DF5301 Mysłowice Wesola 1996, DF5400 Mysłowice Krasowy 1996, DF5401 Jaworzno Siedlec 1996, DF5500 Przedewsie 1994, DF5501 Balin 1994, DF5110 Bełk 1996, DF5111 Łaziska Górne 1996, DF5210 Wiry 1996, DF5311 Lędziny 1996, DF5410 Imielin 1996, DF6100 Palowice 1990, DF6101 Orzesze Mościska 1990, DF6200 Orzesze Gostyń 1990, DF6300 Tychy Cielmice 1990, DF6301 Bieruń Stary 1996, DF6110 Żory Kleszczów 1996, DF6111 Suszec 1996, DF6210 Kobiór 1996, DF6211 Kobiór Plichtowice 1996, DF6311 Bojszowy 1995, DF6410 Brzezinka 1996, DF7100 Żory Baranowice 1996, DF7200 Czarków 996, DF7201 Piasek 1996, DF7300 Międzyrzecze 996, DF7301 Miedzna Wola 1996, DF7400 Harmęże 1996, DF7111 Wisła Wielka 1995, DF7311 Miedzna Poznań 1995, DF7410 Jawiszowice 1996, DF8201 Goczalkowice Zdrój 1996, DF8301 Bestwina 1995, DF8111 Zaborze Opitów 1995, DF8210 Chybie Landek 1996, DF8310 Czechowice-Dziedzice Lipowice 1994, DF8311 Czechowice-Dziedzice Janowice 1994, DF8400 Hecznarowice 1996, DF9101 Kowale 1995, DF9201 Wapienica 1991, DF9300 Bielsko-Biała 1989, DF9301 Bielsko-Biała Hałcnów 1989, DF9400 Kozy - Gaje 1990, DF9111 Harbutowice 1995, DF9210 Biery 1996, DF9211 Jaworze 1996, DF9310 Szyn-dzielnia Dębowiec 1996, DF9311 Magórka 1996, DF9410 Międzybrodzie Żywieckie 1996, DG0100 Goleiszów 1996, DG0101 Ustroń 1989, DG0200 Brenna Spalona 1996, DG0201 Brenna Bukowa 1996, DG0300 Bystra Krakowska 1995, DG0301 Buczkowice 1995, DG0400 Łodygowice 1995, DG0110 Leszna Górna 1996, DG0111 Cisownica 1996, DG0210 Brenna 1996, DG0211 Szczyrk Kotarz 1996, DG0410 Pietrzykowice Żywieckie 1996, DG1210 Wisła Kubalonka 1995, DG2101 Istebna Jasnowice 1994, DG2200 Istebna 1994, DG2201 Koniaków 1994, DG2300 Kameszna 1994, DG2400 Wojtałówka 1995, DG2111 Ja-

worzyna Bestwiny 1993, DG2311 Rajcza 1995, CE9611 Dębska Kunia 1996, CE9700 Dylaki 1996, CE9701 Grodziec 1996, CE9800 Dąbrowica 1996, CE9710 Schodnia 1996, CE9711 Potasznia 1996, CE9810 Staniszcze 1996.

WYNIKI I WNIOSKI

W czasie prawie 10 lat badań potwierdzono występowanie *R. glivicensis* (SPRIB. EX SUDRE) SPRIB. na 253 stanowiskach w granicach badań. Potwierdza to powszechność występowania tej jeżyny na Śląsku. W trakcie badań dotarto do miejsca, gdzie SPRIBILLE mógł dokonać zbioru materiału zielnikowego, który posłużył mu później do wyznaczenia typu nomenklatorycznego *R. silesiacus* ssp. *amygdalantus* var. *gliviciensis* SPRIB. EX SUDRE, przez Spribillego. Zieliński potwierdził trafności diagnozy pierwotnej typu i nadał współczesną nazwę *R. gliviciensis* (Sprib. ex Sudre) Sprib. Wobec braku dokładnego opisu stanowiska klasycznego jego wyznaczenie musiało nastąpić współcześnie – co nastąpiło w roku 2000 we wspólnych badaniach Rostańskiego i Szendery i zostanie opublikowane w roku 2002.

SUMMARY

Individuals of *Rubus glivicensis* for herbarium were collected during the period 1989-2000. The investigated area was divided into 497 squares, with the side length 5 x 5 km, according to the methodological assumptions of ATPOL program. The area of investigation was established within the outline of the Upper Silesia, modified in respect to the boundaries proposed by the Department for Cultural Heritage of the Upper Silesia. Within this area there are included 22 mezoregions of central part of Southern Poland, belonging to the historical boundaries of the Upper Silesia. Ten-year research resulted in the approval of the occurrence of *R. glivicensis* (Sprib. ex Sudre) Sprib. on 253 stands within the investigated area.

Locus classicus: Gliwice, Dąbrowa Forest, found and described by Spribille in 1909, was confirmed in 2000 by Rostański and Szendera.

LITERATURA

- Kulesza W.** 1930. *Rubus* L. w: W. Szafer (ed.), *Flora Polska* 4: 1-177 + 1 map. Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków.
- Schube T., Spribille F.** *Rubus* L. w: T. Schube, 1904. (ed.), *Flora von Schlesien preussischen und österreichischen Anteils*, pp. 203-218. W. G. Korn, Breslau.
- Spribille F.** 1900. Floristische Beobachtungen aus Schlesien. Verhandlungen des botanischen Vereins der Provinz Brandenburg 42: 165-174.
- Spribille F.** 1905. Neue Standorte schlesischer Rubi. Jahresbericht der Schlesischen Gesellschaft für vaterländische Cultur 83: 96-110.
- Spribille F.** 1907. Neue Standorte schlesischer Rubi aus dem Jahre 1906. Verhandlungen des botanischen Vereins der Provinz Brandenburg 49: 189-199.
- Spribille F.** 1910. *Rubus*. Zusammenstellung der wichtigsten Notizen aus den letzten Jahren über die schlesischen Formen dieser Gattung. Jahresbericht der Schlesischen Gesellschaft für vaterländische Cultur 87: 56-64.
- Szafer W., Kulczyński St., Pawłowski B.** 1986. Rośliny polskie. Opisy i klucze do oznaczania wszystkich gatunków roślin naczyniowych rosnących w Polsce bądź dziko, bądź też zdziczałych lub częściej hodowanych. Część II. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, wyd. V. Warszawa.
- Szendera W. w: Parusel J.B., Wika St. i in.**, 1996. Czerwona lista roślin naczyniowych Górnego Śląska. w: Raporty Opinie t. 1: 8-42. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Katowice.
- Weber H. E. i in. w: Hegi G.** 1995. Illustrierte Flora von Mitteleuropa. Band IV, Teil 2A., 3. Auflage. Blackwell Wissenschafts - Verlag. Berlin.
- Zajac, M.** 1992. Index of general distribution maps vascular plants of Poland. Polish Botanical Studies. Guidebook Series, No. 7. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences. Kraków.
- Zajac M., Gajda J.** 1995. Program satelitarny ATPOL SILESIA. Instytut Botaniki UJ.